Landbruks- og matministerens

Ungdomsråd for Landbruket

Landbruks- og matministeren ga ungdomsrådet følgende mandat:

Gjennom Ungdomsråd for landbruket ønsker Landbruks- og matministeren dialog med ungdom for å høre hva de legger vekt på i sitt yrkesvalg. Ungdomsrådet skal bestå av landbruksinteressert ungdom og unge engasjerte bønder med erfaring i hvordan det er å etablere seg i landbruksnæringa.

Ungdomsrådet skal være et strategisk rådgivende organ som skal bidra til bedre rekruttering til landbruksnæringen. Ungdomsrådet skal gi råd om landbrukspolitikken med utgangspunkt i egen kunnskap og erfaring. Ungdomsrådet inviteres til å komme med synspunkter på framtidsmuligheter for landbruksnæringen.

Ungdomsrådets konkrete oppgaver:

Omdømmebygging

Ungdomsrådet skal foreslå strategier og tiltak for å skape optimisme med tanke på rekruttering av dyktige personer til næring, utdanning og veiledning i landbruket. Ungdomsrådet skal diskutere tiltak for å gjøre landbruket og landbruksprodukter mer konkurransedyktige. Ungdomsrådets arbeid skal synliggjøres i media.

Bonden som samfunnsentreprenør

Bidra til nytenking for å utvikle tradisjonen med Landbruket som næringsutvikler og kulturbærer i bygdene. Vise og utvikle mangfoldet og bredden i norsk landbruk. Bidra med råd til tiltak som gjør det "greit og akseptabelt å være bonde".

Kompetanseheving

Gi råd om utvikling av utdanningstilbudet i naturbruksfagene, herunder innspill til evaluering av naturbruksutdanningen, og høgskole/universitetsfagene for å kunne utforme utdanningspolitikken slik at nye bønder kan møte kompetansekravene som stilles. Bidra til å øke interessen for de tradisjonelle landbruksfagene. Gi innspill til nytenkning i næringsutvikling både for tradisjonelt landbruk og nye bygdenæringer.

Politikkpåvirkning

Ungdomsrådet skal gis mulighet til å sette dagsorden for viktige strategiske landbrukspolitiske saker, og gi råd om utforming av landbrukspolitikken slik at hovedmålsettinger i Meld. St.9. kan nås, herunder gi råd om anvendelse av virkemidler som støtter opp under de landbruks- og matpolitiske målene.

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG 5

Ungdomsrådets 10 råd til landbruks- og matministeren 5
Innledning/bakgrunn 8
Medlemmer 8

REKRUTTERING 9

Ungdomsrådet anbefaler 10
Bonden må ha råd til fritid 10
Den unge bonden må få bedre vilkår for å modernisere og fornye gården 11
Vern av matjord 12
Leiejord 13
Skogbruk 13
En bedre GSU-ordning 14
Eiendomsoverdragelser 14

KOMPETANSE 17

Ungdomsrådet anbefaler 18
En god landbruksutdanning er viktig 18
Kompetansebygging 20
Ungdomsrådet anbefaler 23

OMDØMME 25

Ungdomsrådet anbefaler 27
Kampanjer og reklame 27
Landbruk – en krevende næring 27
Ringvirkninger og samfunnsfordeler 28
FN-dag for landbruk 30
Solidaritet 30
Sluttord 31

SAMMENDRAG

Ungdomsrådets 10 råd til landbruks- og matministeren
Landbruk- og matproduksjon er en grunnleggende og viktig næringer for Norge. Rekruttering til gardsbrukene, forvaltning, rådgivning utdanning og forskning er avgjørende for å sikre landbrukets framtid. Gjennom denne rapporten gir ungdomsrådet noen innspill til landbrukspolitikken for å bedre rekrutteringen til en kompetansekrevende, innovativ og spennende næring i utvikling.

Hovedrådene:

- Gi den unge bonden en lysende framtid i landbruket
- Synliggjør landbrukets attraktive sider
- Innfør en "Ung bonde garanti"
- Innfør en "nullvisjon" for nedbygging av dyrka jord
- Forenkle mulighetene for å overta og starte opp drift av gård
- Innfør et kompetansekrav for å være selvstendig ansvarlig bonde
- Utdanningsløpet innen landbruk må styrkes og utvikles
- Innfør en FN-dag for landbruk
- Landbrukets rolle i samfunnet må synliggjøres
- Et aktivt og levedyktig landbruk er viktig for verdiskapning og bosetting
- Verdsett bondens arbeid og matproduksjon

Gi den unge bonden en lysende framtid i landbruket
Norge må ta sin del av det internasjonale ansvaret for matproduksjon. Det handler om å benytte hele potensialet for matproduksjon i landet. Å ikke utnytte potensialet fullt ut er usolidarisk i forhold til verdens øvrige befolkning som trenger mat. God rekruttering er grunnleggende for landbrukets framtid. Å være bonde og å jobbe med matproduksjon er derfor grunnleggende og viktig yrke også i framtida. Å være bonde og å jobbe med matproduksjon er derfor et viktig yrke også i framtida.

Synliggjør landbrukets attraktive sider

Den norske bonden har vært svært omstillingsdyktig og er med på å fronte en teknologisk utvikling som gjør det spennende å være bonde i framtida. Å være bonde innebærer å være eier og strategisk leder i en liten eller mellomstor bedrift.

Innfør en ”Ung bonde garanti”

Dette innebærer følgende:
Aktive bønder får en akseptabel og inntektsutvikling. Foreldre som driver landbruksvirksomhet sikres rettigheter ved barns sykdom.
Bonden har råd til fritid gjennom økt maksimalgrense for avløsertilskudd, herunder 50% avløsertilskudd første driftsår. Sikre et minimum av sykepenger og opptjening av pensjonspoeng i etableringsfasen.

Innfør en ”null-visjon” for nedbygging av dyrka jord

Med dagens omdisponeringstakt blir dyrka jord tatt ut av produksjon og omdisponert til andre formål i alt for stort omfang. Skal landets matproduksjonen økes i framtida kan ikke andelen dyrka jord lenger reduseres.

Forenkle mulighetene for å overta og starte opp drift av gård

Ordningen med investeringstilskudd til unge bønder må forsterkes. Investeringstilskudd er et virkemiddel med langsiktig virkning og er viktig i etableringsfasen for unge bønder. Det vil gi unge bønder mulighet til å modernisere gården og sikre arbeidsplasser i landbruksnæringa. Ungdomsrådet vil ha bedre virkemidler for ungdom slik at de kan spare egenkapital til å kjøpe landbrukseiendom, noe i likhet med Boligsparing for Ungdom. Det bør også bli enklere for unge aktive bønder å kjøpe framfor å leie tilleggsjord.

Innfør et kompetansekrav for å være selvstendig ansvarlig bonde

Matproduksjon krever omfattende dokumentasjon i hele verdikjeden fra jord til bord. Ungdomsrådet ser at framtida vil stille store krav til både bonden, rådgivningsapparat og forvaltningen når det gjelder kompetanse og ny kunnskap. Det bør derfor innføres et kompetansekrav som knyttes til agronomtittel.

Styrke og utvikle utdanningsløpet innen landbruk

Naturbruksutdanningen må ha større fokus på de som skal jobbe med og utdanne seg videre innen landbruksproduksjon.

Innfør en FN-dag for landbruk

Det bør innføres en FN-dag for landbruk i tillegg til 16. oktober som er verdens matvaredag. En FN-dag for landbruk skal synliggjøre landbrukets betydning for verdens befolkning. Økt matproduksjon i Norge viser solidaritet overfor andre land og deres befolkning og matproduksjon, samtidig som det bidrar til ressursutnyttelse og redusert matmangel.

Synliggjør landbrukets rolle i samfunnet

Ungdomsrådet mener landbrukets funksjon og rolle i samfunnet må framheves. Vi ønsker et moderne løft for skolesektoren slik at barn og unge som vokser opp fjernt fra næringen får innsikt i norsk landbruk og matproduksjon. Landbruket har uttallige ringvirkninger som må synliggjøres, både i verdiskapning og sysselsetting, som bærer av bygdekultur og aktivitet i distriktene og som forvaltere av natur og kulturlandskap.

Et aktivt og levedyktig landbruk er viktig for verdiskapning og bosetting

Verdiskapningen som landbruket bidrar med er viktig for at andre næringer i distriktene skal overleve. Landbruket bidrar til arbeidsplasser både i virksomheter tilknyttet landbruket, i industrien, i forretninger og næringslivet for øvrig. Matindustrien som er Norges største fastlandsindustri, foredler råstoff av trygg og god kvalitet fra landbruket til norske forbrukere. Treforedlingsindustri er også viktig bedrifter i mange lokalsamfunn. Et aktivt levedyktig landbruk er viktig for at det skal kunne bo folk over hele landet.

Verdsett bondens arbeid og matproduksjon

Kampanjer som fremmer næringa som moderne, trendy, innovativ og framtidsrettet kan bidra til en samlet nasjonal forståelse for bondens viktige plass som samfunnsentreprenør. Det må satses på kampanjer for landbruk og matproduksjon som vekker stolthet, verdier og tillit til bønder. Bondens marked, matfestivaler, restaurant-er med kortreist mat, samt grønne tiltak i byer og tettsteder viser landbrukets mangfold, og slike satsinger må utvikles videre. Det er

bonden som tar vare på kulturlandskapet og det setter både befolkningen og turister pris på.

Innledning

Gjennom Ungdomsråd for landbruket ønsket Landbruks- og matministeren dialog med ungdom for å høre hva de legger vekt på i sitt yrkesvalg. Ungdomsrådet skal bestå av landbruksinteressert ungdom og unge engasjerte bønder med erfaring i hvordan det er å etablere seg i landbruksnæringa. Ungdomsrådet skal være et strategisk rådgivende organ som skal bidra til bedre rekruttering til landbruksnæringen. Ungdomsrådet skal gi råd om landbrukspolitikken med utgangspunkt i egen kunnskap og erfaring. Ungdomsrådet inviteres til å komme med synspunkter på framtidsmuligheter for landbruksnæringen.

Medlemmer:

Ungdomsrådet ble oppnevnt av landbruks- og matministeren 12.06.2012. Ungdomsrådet har bestått av 12 medlemmer:

Elisabeth Holand	Vestvågøy, Nordland
Ingeborg Johansen	Tromsø, Troms
Erica Hogstad Fjæran	Trondheim, Sør-Trøndelag
Erling Veie	Levanger, Nord-Trøndelag
Nils Håvar Øyås	Surnadal, Møre og Romsdal
Martin Braanaas Kleppe	Førde, Sogn og Fjordane
Anne Karin Grødeland	Klepp, Rogaland
Anne Rakel Haaland	Audnedal, Vest- Agder
Jon Gaute Lunden	Grimstad, Aust-Agder
Anders Klaseie	Eidsvoll, Akershus
Kjerstin Lundgård	Ringsaker, Hedmark
Øyvind Aukrust	Oslo

Nils Håvar Øyås har vært leder for utvalget. Det har vært et arbeidsutvalg som har stått for koordinering av arbeidet. Arbeidsutvalget har bestått av Nils Håvar Øyås, Erica Hogstad Fjæran og Kjerstin Lundgård. Ungdomsrådet har foruten oppstartsmøte med statsråden hatt 3 arbeidsmøter over 2 dager.

REKRUTTERING

- Gi den unge bonden en lysende framtid i landbruket
- Synliggjøre Landbrukets attraktive sider
- Innfør en ”Ung bonde garanti”
- Innfør en ”nullvisjon” for nedbygging av dyrka jord
- Forenkle mulighetene for å overta og starte opp drift av gård

God rekruttering er grunnleggende for landbrukets framtid. For å nå de landbrukspolitiske målene om økt matproduksjon, må det unge krefter til.

For å motivere til rekruttering må landbrukets attraktive sider synliggjøres bedre. Virkemidler innenfor landbruks- og matpolitikken og en rekke andre forhold er viktig, men undersøkelser viser at gode inntektsmuligheter, investeringsordninger og velferdsordninger er avgjørende for rekrutteringen til jordbruksnæringen jf. Meld.St.9 (2011-2012) om Landbruks- og matpolitikken. Dette må tas på alvor. Den norske bonden har vært svært innovativ og omstillingsdyktig og har gjennomført en teknologisk utvikling som gjør det mer attraktivt å være bonde i framtida. Dagens unge bonde er på konstant jakt etter nye og bedre løsninger for å utvikle sin egen bedrift. Det krever kompetanse og det innebærer å være eier og strategisk leder i en liten eller mellomstor bedrift i en kompetansekrevende næring.

Landbruket er i sterk konkurranse med andre næringer om kompetent arbeidskraft og kapital. Det er derfor nødvendig å legge til rette for inntektsmuligheter i jordbruket som sikrer rekrutteringen til næringen slik at målene for landbrukspolitikken kan nås over tid.

Ungdomsrådet anbefaler:

Bonden må ha råd til fritid
Lønnsnivået til arbeidstakere i landbruket blir presset opp av prisveksten i samfunnet. Investering og drift i oljenæringa, store skattefordeler og rentestøtte i bygg og eiendom trekker til seg arbeidskraft fra landbruket og andre primærnæringer. Slik lønnsnivået er i dag har ikke landbruket økonomi til å konkurrere om arbeidskraften. Maksimalsatsen for avløsertilskudd må økes, slik at inntekten til arbeidsgivere i landbruket kan komme opp på et attraktivt nivå.

Risikoen for unge ved å etablere egen landbruksvirksomhet er stor, ikke minst på grunn av at rammevilkår for landbruk i framtida er lite forutsigbart. Blant gründere har man et mål om å kunne kombinere familieliv og entreprenørskap. Dette bør også være et mål for å rekruttere yngre bønder. Velferdsordningene er sentrale i unges ønske om å ha mulighet til ordnet ferie og fritid, men også muligheten til å ha et familieliv i tillegg til at man er bonde. Rett til refusjon for å kunne være hjemme med syke barn under 12 år, må innføres for selvstendig næringsdrivende i landbruket.

Innfør en "Ung bonde garanti":

- Sikrer foreldre som driver selvstendig landbruksvirksomhet velferdsordninger som gjør det mulig å være hjemme ved barns sykdom på linje med lønnstakere i fast arbeidsforhold.
- Det bør innføres en garanti for 50 % av berettiget avløsertilskudd uten dokumentasjonskrav det første driftsåret. Ordningen for refusjon for avløsning ved ferie og fritid er i dag organisert slik at nye bønder mottar refusjon etterskuddsvis og ikke før det er gått 18 mnd. (med mindre det er tatt hensyn til i kjøpsavtale el.). I en etableringsfase hvor betalingsevnen er lavere vil dette påvirke hvor mye fritid bonden bevilger seg, Ungdomsrådet mener dette er en uheldig løsning for unge bønder.
- Sikre et minimum av tilskudd til sykdomsavløsning med gode fleksible ordninger også i en oppstartfase av egen landbruksbedrift. Spesielt viktig vil denne ordningen være for unge bønder med småbarnsfamilie.
- Styrke ordningen med tidligpensjon for jordbrukere slik at

overdragelse av gardsbruk mellom generasjoner kan skje slik som de ønsker og planlegger. Gode og forutsigbare pensjonsordninger er viktig for at unge bønder skal satse på landbruket.
- Det bør etableres en egen nettportal der all relevant informasjon en ung bonde trenger før og like etter etablering er lett tilgjengelig.

Den unge bonden må få bedre vilkår for å modernisere og fornye gården

Investeringstilskuddet som blir gitt gjennom Bygdeutviklingsmidler er en effektiv måte å bedre bondens økonomi på. Landbrukets investeringsevne gir store ringvirkninger i lokalsamfunnet som er viktig for distrikts-Norge. På lang sikt er investeringsmidler med på å sikre arbeidsplasser i landbruksnæringa. På kort sikt gir midlene økte inntektsmuligheter for det lokale næringslivet. Investeringsmidlene gir en god langsiktighet fordi midlene blir brukt i bygningsmasse eller rentestøtte på lån. Ungdomsrådet anbefaler å øke maksimumsgrensen for investeringslån.

Ungdomsrådet mener det er god og langsiktig samfunnsøkonomi å sikre matproduksjon gjennom sterkere satsing på investering i produksjonsapparatet i landbruket. Landbruket trenger ytterligere utvikling for å stå robust i forhold til endringer i rammevilkår og klima.

Ungdomsrådet mener investeringsstøtte er viktig fordi:

- Det sikrer framtidig norsk matproduksjon
- Å redusere kapitalkostnader er det mest langsiktige økonomiske virkemidlet for en ung bonde.
- Produksjoner basert på norske ressurser med de naturgitte forhold vi har i Norge har stort behov kapitalkrevende fornyelse.
- En moderne bonde vil ha arbeidsmiljø og velferdsordninger på linje med andre yrkesgrupper. Det krever at bonden er i stand til å satse på teknologisk utvikling som gjør utøvelse av bondeyrket enklere. Investeringsstøtte gjør bonden i stand til å ta i bruk og utvikle nye teknologiske løsninger.

- Gjennomsnittsalderen ved eiendomsoverdragelse i landbruket må ned. Investeringsstøtte vil bidra til at neste generasjons vilje til å satse på garden øker.

Investeringsstøtte gir økonomisk støtte for en ung bonde i mange år. Produksjonsstøtte gir støtte kun for ett år av gangen.

Vern av matjord

Dyrka jord er hovedgrunnlaget for alt jordbruk i Norge. Uten dyrka jord kan det ikke foregå planteproduksjon eller husdyrbruk. Med dagens politikk blir dyrka mark tatt ut av produksjon og omdisponert til andre formål., Det er ungdom - framtidens jordbrukeresom trenger denne matjorda til lønnsomt jordbruk og samfunnet trenger den til økt matproduksjon. Matvaresituasjonen i verden er ustabil. Norge må ta sin del av ansvaret for å produsere mat. Det er viktig å ta ut hele potensialet vi har for matproduksjon. Å la være å utnytte dette potensialet er egoistisk og usolidarisk.

Dyrka jord bør legges under et strengere vern. Dyrka mark skal brukes til matproduksjon. Bolig- og næringsbygg på dyrka mark er uakseptabelt og dagens praksis må skjerpes inn.

Kommunepolitikere kan ikke ha ansvar for arealforvaltning av matjord, og vedtaksmyndigheten må flyttes til staten ved fylkesmannen. Fylkesmannen må legge til rette for bygdeutvikling i omdisponeringsspørsmål. Det betyr at både utbyggere og kommunepolitikere må se på alternativ utnyttelse av arealer for utbygging. Ungdomsrådet krever strengere lovverk ved omdisponering av dyrka mark.

Matjorda vår er en ressurs som er bygd opp gjennom lang tid med hardt arbeid. Kun 3% av Norges landareal er dekket av matjord. Det må innføres en ”nullvisjon” som fører til kraftig reduksjon i nedbygging av matjord.

Ungdomsrådet vil også oppfordre til satsing på oppdyrking av ny matjord der det ligger til rette for det med målsetting om å styrke driftsenheter og øke matproduksjonen i landbruket.

Leiejord

En stor andel av jordbruksarealet i Norge er leiejord. Det er viktig å redusere andelen leiejord, slik at de aktive i næringen i størst mulig grad eier jorda de driver. På den måten vil jorda i større grad holdes i god hevd, da det vil bidra til flere langsiktige investeringer som for eksempel grøfting.

Det må sikres rammevilkår slik at det blir enklere å kjøpe tilleggsjord for aktive bønder. Delingsbestemmelsene i jordloven må tilpasses regionalt slik at det blir lettere å fradele bygninger slik at den dyrka jorda kan omsettes som tilleggsjord til aktive bruk.

Det må komme lovbestemmelse om at eiendommer som er typisk fritidsboliger lett kan deles fra slik at jord selges til aktive bønder.

Skattereglene ved salg av landbrukseiendom ut av slekta må gjennomgås slik at det blir lettere for aktive bønder å få tak i tilleggsareal til drivedyktige gårder.

Landbrukstellinga 2011 viste at gjennomsnittlig alder for personlige eiere av jordbruksbedrifter var 50,2 år, der gjennomsnittlig alder for menn var 50,6 år og for kvinner var 48,0 år. I år 2000 var gjennomsnittlig alder for eiere av jordbruksbedrifter 48,3 år.

Skogbruk

Et aktivt lønnsomt skogbruk og en konkurransedyktig skogindustri er viktig for bosetting, sysselsetting og næringsutvikling i store deler av landet. jf Meld.St. 9. (2011-2012). Skogbruk er en viktig tilleggsnæring for bonden. Den gir kjærkomne inntekter ved lavkonjunktur i jordbruket eller ved spesielle behov for kapital.

Det er viktig at skogbruket sikres gode rammevilkår slik at det er et aktivt skogbruk over hele landet. Ungdomsrådet er opptatt av at regjeringen tar skogindustrien på alvor for å opprettholde en konkurransedyktig industri som sikrer avsetning på sagtømmer og massevirke. Det er viktig å opprettholde og videreutvikle tilskuddsordninger og skogfond med skattefordel for å bygge opp skogressurser for framtida.

En bedre GSU-ordning

I dag er det en utfordring for ungdommer å komme seg inn på boligmarkedet, også for ungdom som ønsker å etablere seg som gårdbrukere. En god GSU-ordning (Gårdssparing for unge) vil føre til at ungdom som har interesse for gård, kan skaffe seg startkapital gjennom gunstig sparing. Ungdomsrådet savner bedre ordninger og virkemidler som gir ungdom bedre muligheter til å komme seg inn i boligmarkedet, men ikke minst for alle de som ønsker å kjøpe seg en landbrukseiendom. Ungdom som starter på slik sparing vil få styrket motivasjon med gårdskjøp som mål. Ungdom som ønsker seg en framtid innen for landbruket må få helt andre forutsetninger. Ungdomsrådet utfordrer de politiske ungdomspartiene til å løfte saken og finne riktige virkemidler i samarbeid med aktørene i landbruket.

Eiendomsoverdragelser

Ungdomsrådet mener at det må være et mål å opprettholde landbrukseiendommer i drift ved overdragelser. Vi stiller spørsmål ved hvorvidt dagens ordninger ved salg og overdragelse av landbrukseiendommer sikrer at matproduksjonen på eiendommen opprettholdes. Ungdomsrådet anbefaler at det blir gjort en opprydding og en gjennomgang av lover og retningslinjer ved salg og overtakelser av landbrukseiendommer i Norge, med mål om å stimulere til å holde de i drift.

Landbrukstelling 2011	Personlig bruker antall	Bruker er mann %	Bruker er kvinne %
Totalt (5,9% er upersonlig eigar)	42 939	80,6	13,5
Aldersgrupper:			
< 30 år	1 510	81,8	18,2
30 - 39 år	6 341	79,9	20,1
40 - 49 år	12 528	83,6	16,4
50 - 59 år	12 781	89,1	10,9
60 - 69 år	8 310	88,8	11,2
70 år eller mer	1 469	83,9	16,1

KOMPETANSE

- Det må innføres kompetansekrav for å være selvstendig ansvarlig bonde
- Utdanningsløpet innen landbruk må styrkes og utvikles

Landbruk er en allsidig produksjon som krever høy kompetanse. For å møte framtidige utfordringer vil kunnskap og høy kompetanse innen agronomi og driftsledelse være avgjørende. Den kompetansen landbruket innehar i dag er et fortinn for å markedsføre næringen, og dette må videreutvikles og sikres også i årene fremover. Det vil i fremtiden være viktig med et særskilt fokus på kunnskapsformidling, kunnskapsutvikling og innovasjon.

Ungdomsrådet anbefaler:

- Det må innføres kompetansekrav for å være selvstendig ansvarlig bonde.
- Utdanningsløpet innen landbruk må styrkes og utvikles slik at den framstår som relevant med høg kvalitet.
- Ungdomsrådet mener at det må innføres kompetansekrav for å være selvstendig ansvarlig bonde. For å tilfredsstille dette kompetansekravet må det kreves agronomtittel.
- De krav til kompetanse som stilles til den enkelte produksjon i dag, må tilbys i agronomutdanninga og knyttes til tittelen agronom.

En god landbruksutdanning er viktig

Under 50 prosent av bøndene har formell landbrukskompetanse i form av utdanning. Ut fra det særskilte fokus på kunnskapsutvikling, formidling og innovasjon vil dette være for lavt.

Kompetanse hos bonden gir et fortrinn både for legitimitet til nasjonal matproduksjon og konkurransefortrinn i forhold til import av mat, og konkurranse om hjernekraft/arbeidskraft fra andre næringer. Samfunnet forventer mat av god kvalitet og sikker mat. Dette ivaretas best ved at bønder har høy fagkompetanse.

Matproduksjon krever omfattende dokumentasjon i hele verdikjeden fra jord til bord. Ungdomsrådet ser at framtida vil stille store krav til både bonden, rådgivningsapparat og forvaltningen når det gjelder kompetanse og ny kunnskap.

Det viser seg også at utdanning og kompetanse synes på bunnlinja. Utdanning lønner seg økonomisk, ved at bønder med god utdanning ser muligheter, utnytter ressursene bedre og har flere bein å stå på.

	Personlig brukere antall	Bruker og ektefelle/samboer	
		% Med landbruks-utdanning	% Uten landbruks-utdanning
Hele landet	43766	48	52
Fylke:			
01 Østfold	2389	56	44
02 Akershus/03 Oslo	2340	52	48
04 Hedmark	3584	53	47
05 Oppland	4745	47	53
06 Buskerud	2277	53	47
07 Vestfold	1555	50	50
08 Telemark	1560	37	63
09 Aust-Agder	690	47	53
10 Vest-Agder	1119	36	64
11 Rogaland	4358	49	51
12 Hordaland	3135	39	61
14 Sogn og Fjordane	3120	39	61
15 Møre og Romsdal	2820	43	57
16 Sør-Trøndelag	3007	51	49
17 Nord-Trøndelag	3267	59	41
18 Nordland	2361	45	55
19 Troms	1098	38	62
20 Finnmark	341	35	65

Tabell som viser andel brukere med ektefelle som har landbruksutdanning.
Kilde: Landbrukstelling 2010

Kompetansebygging

På ungdomsskolen og i videregående skole står elevene overfor valg av utdanning. Det er viktig at rådgivningsapparatet i skoleverket er oppdatert og har god kunnskap om de valgmuligheter som finnes. De må ha kompetanse om, og evne til å skissere hvilke valgmuligeter som finnes innenfor naturbruksutdanning og evne til å skissere hvilke karrieremuligheter som finnes hvis man velger grønn utdanning.

Søkere til naturbruksskoler (offentlige)	
År	Antall
2007	1 553
2008	1 329
2009	1 344
2010	1 596
2011	1 584
2012	1 633
2013	1 569

Naturbruksutdanningen må ha større fokus på landbruksproduksjon med tanke på å utdanne kandidater som skal jobbe i næringen og utdanne seg videre innen landbruksfag. Naturbruksskolene må i større grad etablere seg som sterke kompetansesentre i sine områder for å styrke kunnskapsutvekslingen og heve kompetansen ved skolene. En større satsing må skje i alle landsdeler, men ikke nødvendigvis på alle eksisterende skoler.

Søkning til programfag naturbruk:				
År	2010	2011	2012	2013
	Antall			
Vg2 Landbruk og gartnernæring	459	473	436	470
Vg2 Skogbruk	58	65	78	74
Vg3 Gartnernæring	6	2	5	1
Vg3 Landbruk	219	205	203	171
Vg3 Skogbruk (opplæring i bedrift)	31	26	38	43
Vg3 Studieforberedende naturbruk	285	355	344	345

Behovet for fagpersoner med høgskole-/universitetsutdanning innen landbruket er stigende. Dette må synliggjøres igjennom prosjekter som for eksempel Norges Bygdeungdomslags «Grønn utdanning».

Det må bygges sterkere bånd mellom naturbruksskolene, de forsterkede kompetansesentrene og mellom høyskoler/universitet. Samarbeidet med og forvaltning må også styrkes for å synliggjøre behovet for kompetanse.

Naturbruksutdanninga skal være verdifull og kvalifisere til linjer i landbruksfag på høyskole og universitetsnivå. Elever som har fullført videregående skole naturbruk må premieres med studiepoeng ved opptak til høyere utdanning innen landbruk. Realfagskrav som stilles for høyere utdanning må kunne dekkes innen naturbruksløpet.

Det er viktig at det etableres gode faglige etterutdanningstilbud som gir agronomutdanning. Det er nødvendig og viktig å tilpasse tilbudene etter produsentenes behov. Etterutdanningstilbudet må passe inn i en ellers travel hverdag, dette gjelder både form, innhold og tidsbruk.

Utdanning til agrotekniker på fagskolenivå som tidligere ble tilbudt som en påbygging på agronomutdanninga, må gjeninnføres på de forsterkede kompetansesentrene. Fagskole er en tilleggsutdanning som ikke krever studiekompetanse, og som skal være praktisk rettet mot agronomi og driftsledelse. Det er et stort behov for denne type tilleggsutdanning.

Eksisterende tilbud om høyere utdanning innen landbruksfag må opprettholdes og videreutvikles. Det er nødvendig at utdanningsinstitusjonene som tilbyr høgere landbruks-

Framtidsbonden vil være mangfoldig og følgelig blir også kompetansebehovet mangfoldig, noe som får betydning for utdanningstilbud på ulike nivå. Fra Kompetanseløft Trøndersk landbruk.

utdanning styrkes og videreutvikles, slik at de dekker framtidas behov for kandidater med høy kompetanse. Det er viktig at de som tilbyr høyere utdanning samarbeider, ikke konkurrerer. Det må stimuleres til at flere bachelorstudenter på høgskoler studerer videre på masterprogram i landbruksfag.

Ungdomsrådet anbefaler:

- Rådgivere både i ungdomsskole og videregående skole må oppdateres og få mer kunnskap om landbruksutdanning og karrieremuligheter i landbrukssektoren.
- Naturbruksskoler styrkes som kompetansesentre
- Sikre etablering av etterutdanningstilbud for å bli agronom
- Styrket fagutdanning gjennom oppretting av fagskoletilbud i agroteknikk ved kompetansesentre.
- Tilbud innen høyere landbruksutdanning på opprettholdes og videreutvikles.
- Gode prosjekter som framsnakker grønne utdanninger må videreføres.
- Gode prosjekter som framsnakker grønne utdanninger må videreføres.
- Det må sikres ressurser til utdanning og forskning innen tradisjonelle landbruksfag.
- Eksisterende kurs og tilbud om etter- og videreutdanning fra mange tilbydere må opprettholdes, markedsføringen samordnes.

Lift-o-matic CLF 500 MK II

OMDØMME

- Landbrukets rolle i samfunnet må synliggjøres
- Et aktivt og levedyktig landbruk er viktig for verdiskapning og bosetting
- Bondens arbeid og matproduksjon må verdsettes
- Innfør en FN-dag for landbruk

Et bedret omdømme for dagens bonde vil være en gevinst for samfunnet. Det råder mye mangelfull kunnskap og innsikt i hvordan arbeidsdagen til bonden foreløper, og det er lett å glemme innsatsen som legges ned i matforsyningen til butikk og forbrukere. Bonden er en grunnpilar og drivkraft for mange tilknyttede næringer, noe Ungdomsrådet mener er viktig kunnskap i et samfunn hvor stadig færre unge vokser opp med nærhet til matproduksjon. Bondens arbeid og matproduksjon må verdsettes, slik at alle ser at mat i butikk er en grunnleggende verdi i samfunnet.

Matproduksjon til verdens befolkning er presset, og krever handlekraftige tiltak som er avhengig av forståelse, oppslutning og støtte hos alle. En økende og stadig mer krevende verdensbefolkning må verdsette bondens arbeid for fellesskapet.

Det er mye å gjøre, også på nasjonalt nivå. Det fins mange og ulike kanaler som fronter norsk kultur og verdier, og blant disse er det også et fokus på vårt lands matproduksjon. Likevel oppleves ofte et gap mellom forbrukeres holdning om at det er en selvfølge at det alltid skal være mat tilgjengelig i butikk, og bondens essensielle rolle i samfunnet. Denne avstanden må reduseres og landbrukets yrkesstolthet må styrkes.

1,5 LITER
TINE
ÅPNES HER
MEIERIENES
Juice
BOLOGNESE
Koppen
Pasta
TINE
YOGHURT
skogsbær
5 kg

Ungdomsrådet anbefaler:

Kampanjer og reklame
Det fins mange områder hvor man kan gjøre en innsats for å løfte bonden opp og fram i et positivt lys. Kampanjer som fremmer næringa som moderne, trendy og framtidsrettet kan bidra til en samlet nasjonal forståelse for bondens viktige plass som samfunnsentreprenør. Reklamevideoer og promotering av grønn næring, både fra næringen selv og andre hold, viser mangfoldet innen bondeyrket som burde appellere til hele samfunnet. Felleskjøpet og Tine har bidratt positivt, med gode reklamer som vekker stolthet, verdier og tillit til bønder. Samvirket må styrkes og videreutvikles med et mål om synliggjøring av bondens grunnleggende bidrag til samfunnet.

Som Felleskjøpet og Tine alt har vist, må slike reklamer være slagkraftige og inspirerende. Det bør satses på større gode, og holdningsskapende kampanjer bygget på positive verdier og fremtidsutsikter. Årets Unge Bonde og Grønn Utdanning er eksempler på gode kampanjer rettet mot ungdom og muligheter for å velge høyere utdanning og et yrke innen jord- og skogbruk.

Bondens Marked, grønne tiltak i byer og tettsteder, matfestivaler landet rundt og Mathallen i Oslo er noen eksempler på en allsidig og mangfoldig presentasjon av det som foregår i landets jordbruk og tilleggsnæringer. Kortreist mat fremheves ofte som kvalitetsprodukt i restauranter og markedsføres som et miljøriktig tiltak fra jord til bord. Engasjement for egen matproduksjon er en grunnverdi som bør belønnes.

Landbruk – en krevende næring
Landbruk er en krevende næring. Det innebærer i først og fremst kunnskap og kompetanse for den som er utøver i næringen – uansett ledd. På lik linje med enhver profesjonell næring kreves innsats, kunnskap, tid og erfaring for å lykkes i sitt arbeid. Landbruksutøvere stilles daglig overfor krav, både i produksjon og som selvstendig næringsdrivende. En arbeidsdag innen landbruk, især primærproduksjon på gård, er avhengig av mange ledd og omfattende planlegging.

I tillegg inneholder landbruket betydelige mengder ny og spennende teknologi som bør vises fram, slik at landbruket framstår som en spennende og nytenkende arbeidsplass. Å jobbe i landbruksnæringen innebærer aktiv deltagelse i utvikling, innovasjon og effektivisering.

Ungdomsrådet mener at landbrukets funksjon og rolle må fremheves på nytt. Et moderne løft for landbruk inn i skolesektoren vil være et tiltak vi anser som svært viktig, da få unge vokser opp med nær tilknytning til matproduksjon og gård. Vi ønsker at grunnskolen innfører et fag hvor landbruksproduksjon belyses, enten alene eller innlemmet i samfunnsfag. Næringskjeden fra jord til bord fortjener oppmerksomhet i grunnskolen, slik at barn får innsikt og forståelse for viktigheten av matproduksjon. De vil også være bedre rustet for å kunne foreta bevisste og veloverveide valg til studier og arbeid når den tid kommer.

Ringvirkninger og samfunnsfordeler

Et aktivt landbruk er viktig for å sikre bosetting over hele landet. Landbruket bidrar med sysselsetting og verdiskapning som gir ringvirkninger både for sektorer knyttet til landbruket og til handels- og servicenæringen på bygdene. Mange bønder har arbeid utenom landbrukseiendommen, enten den ene eller begge ektefeller på gården. Dette kommer lokalt næringsliv og offentlige virksomheter til gode. Landbruket bidrar med kompetanse og ressurser som er viktig for det frivillige kulturlivet på bygdene.

Åpenbare og direkte ringvirkninger er relaterte jobber som sjåfører, slaktere, mekanikere, dyrleger, selgere, skogbruksarbeidere, avløsere, meieriansatte m.m. er noen få eksempel. Landbruket har også stor betydning for bosetting, verdiskapning og innovasjon i distriktene. Det bidrar til opprettholdelse av matproduksjon i hele landet og gir effekter langt utover primærnæringen på en særegen og unik måte. Bred sysselsetting, både i tilhørende og utenforliggende næringer, hører ofte med i tilfeller hvor én eller flere i husholdningen jobber innen primærnæringen. Mangel på og/eller reduksjon av landbrukstillinger ville i høyeste grad påvirke andre næringer både direkte og indirekte.

Norsk bondekultur har gamle verdier i landbruk. Dyr på utmark og beite som kulturlandskapspleie er tiltak som virker positivt på omdømmet og turisme, og har en egenverdi og gir inntekter til distriktene. For å unngå gjengroing av det varierte kulturlandskapet og effektivt utnytte våre naturressurser er det viktig å holde slike tradisjoner i hevd.

En fortsatt satsing på Åpen Gård og besøksgårder er også viktig, slik at flere barn og unge får muligheten til å oppleve livet på en gård. Dette gir positiv læring på lik linje med innføring av landbruksfag i grunnskolen, hvor egne erfaringer gjenspeiler kunnskap og senere valg.

FN-dag for landbruk

Ved å innføre en internasjonal dag for landbruket gjennom FN ønsker Ungdomsrådet å belyse primærnæringen i global sammenheng. 16.oktober er Verdens matvaredag. Markeringen bygger på menneskerettighetserklæringen fra 1948, som anerkjenner retten til mat som en menneskerettighet. Det finnes derimot ingen dag for landbruk eller jordbruk i seg selv, hvor bonden og primærproduksjon hylles. Ungdomsrådet foreslår lansering og etablering av en internasjonal dag for landbruk og matproduksjon. Tiltaket skal synliggjøre betydningen av landbruket for verdens befolkning og stå som en offisiell FN-dag. Bredden og mulighetene i landbrukskulturen skal fremheves ved å eksemplifisere bønder og hva de gjør, samt vise mangfoldet av landbruksyrker, hva de innebærer og hvorfor man bør engasjere seg i landbrukskultur.

Solidaritet

Å øke matproduksjon i Norge i stedet for å importere mat fra land med matmangel er å vise solidaritet ovenfor befolkningen i disse landene. Overbelastet produksjonsjord er en stor utfordring for fattige land, og gjennom bevisste valg på hjemmebane kan vi bevise at Norge erkjenner sitt internasjonale ansvar innen matproduksjon. Vi må alltid streve etter høyest mulig grad av selvforsyning, både nå og i framtiden. På denne måten kan vi bidra til at underutviklede land kan prioritere sin egen befolkning og utbedre sitt eget landbruk til egen fordel.

SLUTTORD

Ungdomsrådet har hatt et interessant og spennende arbeid. Vi håper Landbruks- og matdepartementet vil benytte de råd som vi gir i rapporten. Vi vil også anbefale å bruke ungdom aktivt som rådgivere og som referansegruppe i viktige spørsmål som angår rekruttering og landbrukets framtid. Ungdomsrådet vil gjerne være behjelpelig i slikt arbeid også i tida framover. Vi kan også anbefale samarbeid med Norges Bygdeungdomslag. Vi takker for tilliten vi er vist, og ønsker lykke til med det videre arbeidet med å styrke norsk landbruk og øke matproduksjonen.

Første rekke fra venstre: Anne Karin Grødeland, Ingeborg Johansen, Øyvind Aukrust.
2.rekke f.v. Elisabeth Holand, Anne Rakel Haaland, Erica Hogstad Fjæran.
3.rekke f.v. Kjerstin Lundgård, Landbruks- og matminister Trygve Slagsvold Vedum, Nils Håvar Øyås.
4 rekke f.v. Anders Klaseie, Martin Braanaas Kleppe.
5.rekke bakerst: Jon Gaute Lunden, Erling Veie.

Trykk: Departementenes servicesenter – 08/2013 – 100